

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Marit Vorkinn, 61 26 60 68

Høring - forslag til tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein - Knutshø - Snøhetta - Rondane villreinområder

En mangeårig og grundig prosess ligger bak forslaget til tiltaksplan for villrein i Rondane. Dette har vært en viktig prosess for å sette villreinens utfordringer på dagsorden.

Forslaget til tiltaksplan inneholder mange gode tiltak. Det er nå avgjørende at vi gjennomfører de viktigste tiltakene først, at samarbeidet framover blir forpliktende for alle parter og at de som må gjennomføre de tyngste tiltakene kompenseres. Dersom vi ikke iverksetter kraftige nok tiltak nå, risikerer vi nye irreversible endringer, og en enda tyngre prosess seinere.

Denne høringsuttalelsen gjelder Rondane villreinområde. For Snøhetta og Knutshø vises det til høringsuttalelse fra Statsforvalteren i Trøndelag.

Hvilke tiltak haster mest?

For å skape lokal aksept og forankring for tiltaksplanen er det nødvendig å anerkjenne forskjeller i utfordringsbilde mellom Rondane Nord og Sør. Situasjonen for reinen i Rondane Nord er svært alvorlig, og det haster med tiltak i flere områder for å stoppe den negative utviklingen innen 2030. I Rondane Sør er forebygging viktigst, særlig å få redusert utbyggingstakten for overnattingstilbud inn mot villreinområdene (både i form av hytter og kommersielle senger).

Statsforvalteren viser til [prosjektgruppas rapport](#) og vår [tilråding](#) fra 2023. Våre primærstandpunkt står fast. Her vil vi kun kort kommentere de tiltakene vi mener haster mest:

1. Straktiltak for å bedre trekkmulighetene i Grimsdalen gjennom å redusere ferdsele:

Her bør Klima- og miljødepartementet vurdere å benytte egne virkemidler. Arbeidet med å endre verneforskriftene for Grimsdalen landskapsvernområde for å innskrenke åpningstiden på Grimsdalsvegen (inkludert syklistene), innføre nattestenging og forbud mot camping i sone på 1 km

fra begge sider av Grimsdalsvegen, bør igangsettes umiddelbart. Kostnader med vegregulering (nye bommer) må tas av Klima- og miljødepartementet.

2. Gjenopprette hovedtrekkene på øst-/vestsida av Rondanemassivet:

Dette vil være et langsiktig arbeid, men første trinn er å stoppe den negative utviklingen innen 2030.

For å gjenopprette trekket på vestsida vil det være nødvendig å redusere ferdselen på akse Mysusæter-Spranget-Rondvassbu. Dette inkluderer å fjerne bilkjøring og parkering på Spranget. Det har som nevnt vært mange samarbeidsprosesser de siste 20 årene for å løse utfordringene i dette området, men uten at situasjonen er forbedret for villreinen. Her mener vi derfor det er behov for sterkere statlig styring.

Tiltak her er ikke viktig bare for villreinen, men også for legitimiteten og oppslutningen om tiltaksplanen i resten av planområdet. Spranget er av de første områdene hvor det ble registrert direkte negative konsekvenser av ferdsel, og konsekvensene er store med opphør av det sentrale villreintrekket nord-sør forbi Rondanemassivet. Utfordringene her er velkjente. Dersom andre kommuner og aktører utenfor Sel kommune oppfatter tiltaksplanen slik at det ikke foreslås tiltak som monner eller som ikke er bindende nok, kan dette få betydelige konsekvenser for hvordan andre kommuner og lokale aktører vil følge opp tiltaksplanen.

Vi mener derfor fortsatt at det beste virkemiddelet vil være å justere nasjonalparkgrensa, slik at den delen av vegen som ligger i Frydalen landskapsvernområde innlemmes i Rondane nasjonalpark. Av de foreslåtte tiltakene i tiltaksplanen er alternativ én det som kommer nærmest. Dersom tiltakene i alternativ én forutsetter tilslutning fra berørte parter, slik tiltaksplanen legger opp til, er det imidlertid lite sannsynlig at tiltakene blir gjennomført.

På østsida av massivet mener vi at forslaget om å fjerne merking av sti gjennom Vulufjell fra Bjørnhollia til Eldåbu er viktigst. I tiltaksplanen er det foreslått en prøveperiode på minimum fire år. Vi mener denne prøvetiden er for kort til å evaluere varige effekter for villreinens arealbruk. Hvor lang tid som er nødvendig må avklares med villrein faglige forskningsmiljøer.

3. Gi reinen større områder med relativt lite forstyrrelser

Som det framgår av figur 1 er de største områdene med godt villreinhabitat i Rondane Nord i Dovre kommune og Vulufjell. Å fjerne stier som går tvers gjennom områdene er viktige tiltak for å minske forstyrrelser i disse områdene. Fjerning av t-merking og rutebeskrivelser på kart for følgende stier bør prioriteres høyt:

- fra Høvringen over Sletthø til Grimsdalshytta
- fra Høvringen gjennom Kvannslådalen og til Dørålen
- gjennom Vulufjell fra Bjørnhollia til Eldåbu.

Tidsvinduet vi har for å sikre villreinen i Rondane er ukjent

Ingen kan med sikkerhet si hvor mye det haster med tiltak i Rondane. Vi vet imidlertid at konsekvensene av å avvente tiltak kan bli store, for eksempel dersom vi får en ytterligere oppsplitting av bestanden i Rondane nord.

Tiltaksplanene for villrein presenteres som starten på en langsiktig prosess for å bedre forholdene for villreinen. Det er riktig at vi er i starten av tiltaksplanarbeidet, men vi er på ingen måte i starten av prosessen med å ta vare på villreinområdene i Rondane. Det har vært jobbet med en rekke tiltak i mange år, og vi bør nå å ta lærdom av de prosesser som har vært gjennomført:

- Rondane nasjonalpark ble oppretta i 1962, som landets første. Hovedformålet med vernet var å ta vare på villreinstammen i området. Etter et dobbelt vern (60 år med nasjonalpark og 30 år med regional plan) er om lag halvparten av arealet som ble vernet i 1962, gått ut av bruk.
- 33 år med fylkesdelplan/regional plan for villrein har ikke forhindret en nær 60% økning av hytter innenfor planområdet til Regionalplan Rondane-Sølnkletten.
- På Spranget har det vært gjennomført en rekke samarbeidsprosesser de siste 20 årene for å løse utfordringene i området, knapt uten at tiltak til beste for villreinen er gjennomført.
- Allerede i 1985, i rapporten «Villrein og inngrep i Rondane» nevnes det at det er fremmet ønsker om å flytte DNT-hytta Gråhøgdbu i Ringebru lenger vestover, for å få kanalisert ferdselen vekk fra de sentrale fjellområdene. Først 35 år seinere er det økonomiske midler til å flytte bua.

Disse erfaringene viser etter vår mening at vi trenger en tydeligere statlig politikk for disse områdene, og nye virkemidler.

Helhetlig forvaltning av villreinområdene

En mer helhetlig forvaltning av villreinområdene er en hovednøkkel til å bedre kvaliteten i villreinområdene.

Forvaltningssituasjonen i utmark er fragmentert, med en rekke likestilte lovverk og forvaltningsaktører. Flere instanser har myndighet til å stoppe tiltak, men det er ingen som har overordnet myndighet til å få dem gjennomført hvis andre, likestilte myndigheter, avslår (jfr. [NOU 2023:10](#)). Vi mener dette er en utfordring som ikke er tilstrekkelig adressert i tiltaksplanene. Forslagene til tiltak i Grimsdalen illustrerer dette:

For å løse utfordringene i Grimsdalen foreslår KLD foreslår at det skal gjennomføres i alt 7 hovedtiltak fra 8 ulike aktør(grupp)er på frivillig basis. Ingen har fått et ansvar for å koordinere og være pådriver for de tiltakene som skal gjennomføres, og tiltakene er ikke prioritert i tid. Dersom en aktør er negativ til gjennomføring, vil dette kunne stoppe det foreslåtte enkelttiltaket, og ha en negativ smitteeffekt på gjennomføringen av andre tiltak i tiltakspakka.

Forslagene om et mer forpliktende samarbeid mellom forvaltningsaktører for å oppnå en mer helhetlig forvaltning av villreinens leveområder, er i tiltaksplanen redusert til et forslag om å opprette et dialogforum. Vi mener at dette ikke er tilstrekkelig.

I vår tilråding fra desember 2023 foreslo vi å organisere arbeidet i Rondane Nord som et restaureringsprosjekt for området som helhet. Dette vil gjøre at vi kommer raskt i gang med helhetlig forvaltning, uten at forenkling av lovverket og forvaltningsordninger er nødvendig. Det er uheldige sider ved at et slikt arbeid skal være prosjektbasert, men for å kunne stoppe den negative utviklinga i løpet de neste årene, mener vi det er nødvendig å samle aktørene rundt et felles bord på en mer forpliktende måte enn foreslått i tiltaksplanen.

Vi vil forøvrig bemerke at Statsforvalteren er nevnt som ett av tre alternativer for å ha ansvaret for å drifte et dialogforum. Vi er positive til nye oppgaver, men det forutsetter at det følger med nødvendige ressurser. Pr. i dag har vi ikke ressurser til å drifte et slikt forum på en god måte.

Rettferdig byrdefordeling

Både Storting og regjering har signalisert at byrdefordelingen for gjennomføring av tiltakene skal være mest mulig rettferdig. Statsforvalteren støtter imidlertid at tradisjonell landbruksnæring unntas fra bestemmelser som seinere åpning av vinterstengte veger. Så er internasjonalt regelverk slik at offentlige aktører i begrenset grad kan differensiere mellom lokalbefolkning og tilreisende. Det er da desto viktigere at de lokalsamfunn som må gjennomføre inngripende tiltak kompenseres på andre måter, f.eks. gjennom utviklingsprosjekter utenfor villreinområdene.

Villreinen er et nasjonalt fellesgode og bevaringen av den er en forpliktelse vi har påtatt oss gjennom internasjonale avtaler. Da må også storsamfunnet ta sin del av ansvaret for gjennomføring av tiltak og dekning av kostnader.

Vårt inntrykk etter arbeidet med kvalitetsnorm og tiltaksplaner er at selv begrensa, øremerka midler til oppfølging av tiltaksplanene vil være et tydelig signal om innsatsvilje fra staten, og stimulere til gjennomføring av lokale tiltak.

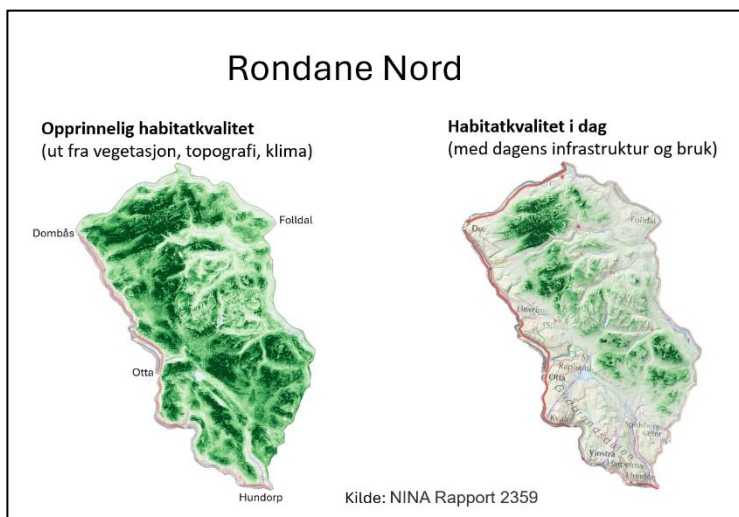
Tiltaksplanene kan ikke baseres kun på frivillighet

Gjennom prosessen med å utarbeide tiltaksplaner opplever vi at det er skapt større forståelse lokalt for å gjennomføre tiltak for å ta vare på villreinen. Klima- og miljødepartementet fremmer nå tiltaksplaner der alle tiltak skal skje på frivillig basis og uten nye virkemidler, og som de selv mener ikke er tilstrekkelige til å nå de mål Stortinget har satt. Dette har en kraftig negativ signaleffekt og vil kunne bidra til at lokalt engasjement og prosesser svekkes. På departementets møter om tiltaksplanene med kommunene, på folkemøter og debattinnlegg i lokalaviser, har det vært gitt tydelige signaler om at frivillighet ikke er tilstrekkelig for gjennomføring av nødvendige tiltak.

Lokal forankring av tiltaksplanene er viktig, men vi mener at kun frivillighet ikke vil gi rask nok framdrift for nødvendige tiltak. At det varsles strengere tiltak etter hvert dersom planen ikke følges opp, vil også kunne oppfattes som et varsel for utbyggingsaktører om at det haster med å få gjennomført planlagte tiltak før det er for seint, slik at utbyggingstiltak framskyndes. Det er derfor stor fare for at det vil skje irreversible inngrep i perioden det tar å få gjennomført frivillige tiltak.

Arealforvaltning og hyttebygging

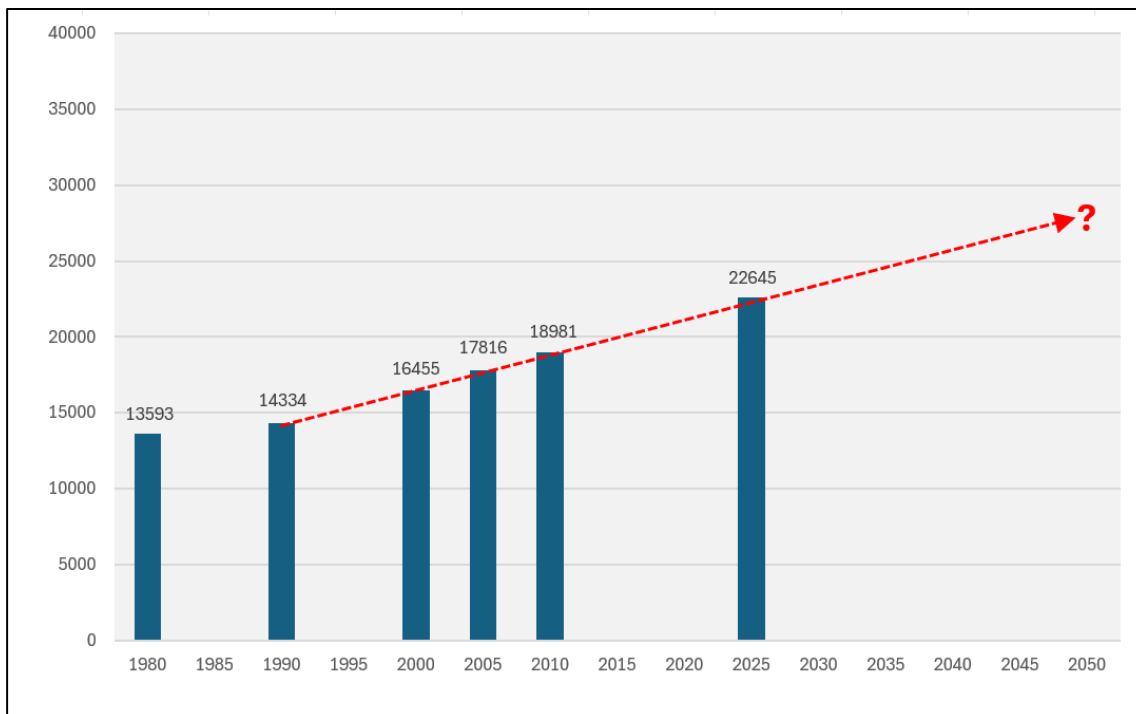
Fragmentering og reduksjon av villreinens leveområder utgjør den største utfordringen i norske villreinområder. Dette gjelder også i Rondane. Norsk institutt for naturforsknings vurdering av habitatkvaliteten i Rondane nord illustrerer dette på en god måte (figur 1). Områdene med god habitatkvalitet er sterkt redusert, og det er blitt mer utfordrende å bevege seg mellom områdene for villreinen.

Figur 1. Habitatkvalitet i Rondane Nord med og uten menneskelig infrastruktur og bruk. Jo mørkere grønne områdene er, jo bedre er kvaliteten.

I faggrunnlaget fra prosjektgruppa og Statsforvalterens tilråding fra desember 2023 er det pekt på de utfordringer hyttebygging utgjør i Rondane.

Rondane var det første området som fikk en fylkesdelplan for villrein i 1992 (revidert 2000, inkludert i Regional plan for Rondane-Sølnkletten i 2013). I godkjenningsbrevet for planen skriver daværende miljøvernminister Torbjørn Berntsen at «nye hytteområder i de fleste tilfeller må antas å føre til økt ferdsel, og at slike etableringer derfor må vurderes strengt. Godkjente planer for hyttebygging, som ikke er gjennomført bør vurderes på nytt i forhold til fylkesdelplanen ved neste revisjon av kommuneplanene». Utviklingen etter 1992 er vist i figur 2.

Figur 2. Antall hytter innenfor plangrensene for regional plan Rondane-Sølnkletten.

I tillegg er 35 km² avsatt i kommuneplan/ reguleringsplan for formål fritidshusbebyggelse som ikke er bebygd. 3.5 daa tomt pr. hytte tilsvarer en tomtreserve 10.000 nye hytter.

Kilde: [Øf-notat 11/2006](#), [ØF-notat nr. 4/2010](#), 2025-tall: Uttak fra matrikkelen mars 2025.

Ut fra erfaringene med fylkesdelplaner/regionalplan for Rondane de siste 30 årene mener vi at oppfordringer om å begrense hyttebyggingen og planvask ikke er tilstrekkelige virkemidler. For å sikre at målene i villreinmeldinga om høy terskel for nye inngrep i villreinområdene følges opp i praksis, slik Statsforvalteren har fått ansvaret for, har vi tidligere tilrådd statlige planretningslinjer for arealforvaltning i nasjonale villreinområder.

Dersom det ikke er aktuelt å innføre slike retningslinjer nå, bør det minimum gjennomføres en regional analyse av status for hyttebygging for området innenfor plangrensene for Regional plan for Rondane-Sølnkletten. En slik analyse bør omfatte antall eksisterende hytter, tomtereserver, utvidelser og standardheving på eksisterende hytter og omgjøring av seterhus til fritidshus. Dette vil gi oss et bedre kunnskapsgrunnlag for å vurdere kommende utbyggingsplaner.

I tiltaksplanen vises det til at Statsforvalteren har fått et utvidet mandat gjennom Stortingsmeldinga om villrein og de statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet (begge fra 2024) for å fremme innsigelser til uheldige inngrep i villreinområdene. Samtidig er innsigelser et verktøy Statsforvalterne er bedt om å bruk med varsomhet opp mot det kommunale selvstyret. Statsforvalterne har derfor behov for en tydeliggjøring av innsigelsesgrunnlaget i villreinområdene og influensområdet til disse.

T-2/16 Miljøforvaltningens innsigelsespraksis er nylig revidert (26.05.25). For villreinen skal innsigelse vurderes når planforslaget kan komme i konflikt med

- målet om en helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villrein fjellet, som innebærer at det skal være en høy terskel for inngrep i villreinens leveområder, jmfør Innst. 374 S (2023–2024), Meld. St. 18 (2023–2024), og Kvalitetsnormen for villrein, jmfør forskrift 23. juni 2020 nr. 1298»

Dette punktet er en henvisning til gjeldende politikk, men konkretiserer ikke politikken. Statsforvalterne har derfor behov for en nærmere drøfting med de ansvarlige departementene (KMD, KLD) om innslagspunktet for innsigelser.

Friluftslivferdsel

Friluftslivferdsel i Rondane har allerede ført til brudd på viktige trekkveier, og det er advarsler fra forskerhold om at flere trekkveier kan bli brutt om ikke ferdsele reduseres.

I Rondane, som i andre villreinområder, ser vi en økning av «nye» friluftslivformer. Utenfor verneområdene, dvs. det meste av Rondane Sør, er det få muligheter til å regulere friluftslivferdselen. I Ringebu har Gråhøgdbua og tilhørende stinett blitt flyttet i utkanten av villreinområdet. Men når terrengsyklingen øker i området, vil effektene av tiltakene som er gjennomført for å kanalisere den tradisjonelle fotturbruken, bli kraftig redusert.

Det er også en fare for at ferdselstrykket mot villreinområdene vil øke i årene framover, ikke minst fra [utlandet](#). Det er derfor behov for nye virkemidler for å regulere ferdsele i sårbare områder. Miljødirektoratet har utredet mulige endringer i Naturmangfoldlova for å regulere ferdsele både i og utenfor verneområder.

Det er ikke gitt signaler foreløpig om hvordan KLD vil følge opp utredningen. Et arbeid for å endre Naturmangfoldlova bør igangsettes så raskt som mulig, slik at forvaltningen får bedre muligheter til å regulere ferdsele i sårbare områder. Vi vil understreke at vi ikke ønsker generelle innstramminger i

allemannsretten, men mulighet for å regulere ferdselen i sårbare områder i de perioder av året dette vurderes som nødvendig.

Tilpasninger til lokale utfordringer

Klima- og miljødepartementet har ønsket en felles tilnærming til tiltaksplanen, på tvers av villreinområdene. Å føre en enhetlig nasjonal politikk i villreinområdene må imidlertid veies opp mot behovet for regionale/lokale tilpasninger. Utfordringene i villreinområdene er forskjellige, og dette bør hensyntas i større grad i tiltaksplanene.

Rondane har følgende utfordringer som må hensyntas:

- Hyttebygging en større utfordring i Rondane enn i de fleste andre villreinområder.
- Rondane er langt og smalt og alle områder kan nås på dagstur. Brukspresset blir derfor ekstra stort.
- Store deler av de fleste nasjonale villreinområdene er vernet som nasjonalpark eller landskapsvernområde. Dette er ikke tilfelle for Rondane sør. Med unntak av noen naturreservater styres arealbruken her etter Plan- og bygningslova.
- Ressurser: Rondane har ikke/vil ikke få konsesjonsfond («villreinfond») siden et ikke er større vassdragsutbygginger i området.

Det internasjonale forvaltningsansvaret

Villreinen i Rondane-Dovre regionen er den genetisk sett mest opprinnelige villreinen i Norge, og har derfor særlig stor bevaringsbiologisk verdi.

I Meld. St. 18 (2023–2024) «Ein forbetra tilstand for villrein» vises det til (s.97) at «*Gjennom tiltaka som blir foreslått i denne meldinga, blir dei 10 nasjonale villreinområda vurdert å kunne inngå i Noreg sitt bidrag til å nå det globale målet om minst 30 prosent bevaring av natur*».

Her kunne Rondane Sør Villreinområde, der hoveddelen av arealet ikke er vernet etter Naturmangfoldlova, utgjort et betydelig bidrag. Vi mener imidlertid at tiltaksplanene som er sendt på høring ikke gir tilstrekkelig vern for at disse områdene kan inngå i Norges bidrag om 30 prosent bevaring av natur.

Prosjektet «Villreinfangst som verdensarv» omfatter sentrale villreinområder i Innlandet. Prosjektets mål er å fremme området som kandidat til Unescos verdensarvliste. En slik verdensarvstatus har potensiale til å bli et viktig verktøy for ny giv i samfunnsutviklinga og kompensere for et strengere forvaltningsregime i villreinområdene. Tiltaksplanen må derfor innrettes slik at de kriterier som ICOMOS og IUCN har satt, blir oppfylt.

Oppsummering

Situasjonen for villreinen i Rondane Nord er alarmerende, og det haster med å komme i gang med tiltak. Det har vært lagt ned et omfattende og viktig arbeid med kvalitetsnormen for villrein så langt, både nasjonalt, regionalt og lokalt. Skal kvalitetsnormen med tilhørende tiltaksplaner bli det

langsiktige verktøyet det er ment å være for å ivareta villreinen, må arbeidet i denne første fasen av kvalitetsnormen munne ut i konkrete tiltak.

Forslaget til tiltaksplan som nå er sendt på høring for Rondane inneholder mange gode tiltak, men vi mener rammene og virkemidlene ikke sikrer at tiltakene blir gjennomført, eller at de tiltak som haster mest blir gjennomført først. Vi oppfordrer Klima- og miljødepartementet til å fastsette tiltaksplaner som sikrer at vi

- har livskraftige bestander av de genetisk mest opprinnelige villreinene i Norge i framtida.
- oppfyller Norges forpliktelser etter FNs globale naturavtale.
- når Stortingets mål om å stoppe negativ utvikling i villreinområdene innen 2030 og oppnår middels kvalitet til 2050.
- beholder det lokale engasjementet som tiltaksplanprosessene har skapt.

Med hilsen

Eli Blakstad
miljø- og landbruksdirektør

Victoria Marie Kristiansen (e.f.)
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent